

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 14 (1321) 5 КРАСАВІКА 2017 г.

Саюз беларускіх пісьменнікаў уключаны ў пералік творчых саюзаў Беларусі

25 сакавіка на Нацыянальным прававым партале Рэспублікі Беларусь pravo.by была апублікавана адпаведная пастанова Міністэрства культуры.

Пастанова "Аб унясенні зменаў і дапаўненняў у пастанову Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 30 студзеня 2017 года № 7" дапаўняе былы пералік творчых саюзаў на тры адзінкі: ГА "Саюз беларускіх пісьменнікаў",

РГА "Беларускі літаратурны саюз "Полоцкая ветвь", ГА "Беларуская гільдыя майстроў і рамеснікаў".

Нагадаем, што 19 лютага Міністэрства размясціла на сваім сайце Пастанову № 7, дадаткам да якой быў сфарміраваны пералік творчых саюзаў, дзе не знайшлося месца для Саюза беларускіх пісьменнікаў. Паводле пастановы, сябры Саюза, якія знаходзіліся на творчай працы, аўтаматычна

ўключаліся ў лік "дармадаў" і мусілі плаціць адпаведны пададак.

Пастанова Міністэрства культуры з'яўляецца рэакцыяй на заявы і звароты Саюза беларускіх пісьменнікаў з патрабаваннем перагледзець пастанову № 7 і вярнуць найстарэйшай прафесійнай арганізацыі пісьменнікаў Беларусі статус творчага саюза.

Прэс-служба Саюза беларускіх пісьменнікаў.

460 гадоў з дня нараджэння Льва Сапегі

Леў Іванавіч САПЕГА (4 красавіка 1557, в. Астроўна, цяпер Бешанковіцкі раён - 7 ліпеня 1633, Вільня), адзін з найбольш уплывовых дзяржаўных дзеячаў ВКЛ і Рэчы Паспалітай ў кан. XVI - 1-ай трэці XVII ст.

Нарадзіўся ў магначкай сям'і, якая мела ўплывовыя сваяцкія сувязі, валодала багатымі маёмасцямі, што давала магчымасць зрабіць бліскучую кар'еру. Род Сапегу быў праваслаўным, але Л.І. Сапегу ў 7-гадовым узросце аддалі вучыцца ў Нясвіжскую пратэстанцкую школу, дзе выкладалі запрошаныя ўладальнікам Нясвіжа Мікалаем Радзівілам Чорным вядомыя тагачасныя дзеячы навукі і культуры. Л.І. Сапегу авалодалі польскай, нямецкай, лацінскай, грэцкай мовамі і быў падрыхтаваны да засваення тагачаснага ўніверсітэцкага курса. У 13-гадовым узросце ён паехаў у Ляйпцыгскі ўніверсітэт, дзе некалькі гадоў вучыўся гісторыю рымскага і царкоўнага права, знаёміўся з мастацтвам Рэнесансу. Пасля вяртання ў ВКЛ Л.І. Сапегу па хадайніцтве Мікалая Радзівіла Рудого прыма-

юць на службу да двара караля польскага і вял. кн. літоўскага Стэфана Баторыя, які быў уражаны эрудыцыяй і ведамі юнака.

У 1580 г., ва ўзросце 23 гадоў, Л.І. Сапегу атрымаў пасаду сакратара гаспадарскага, а ў 1581 г. пісара гаспадарскага ў Канцэлярыі ВКЛ. У гэтым жа годзе ён выступіў асноўным арганізатарам стварэння Трыбунала ВКЛ - вышэйшага апеляцыйнага суда краіны. Л.І. Сапегу ўзначаліў працу над трэцяй рэдакцыяй Статута ВКЛ, выдатнага помніка юрыдычнай думкі, які быў надрукаваны ў 1588 за ўласны кошт Л.І. Сапегі з напісанымі да яго дзвюма прадмовамі: адна - зварот да Жыгімонта Вазы, другая - зварот да грамадзян ВКЛ. Аўтарызат Л.І. Сапегі ў ВКЛ быў вялікі, таму, нягледзячы на разыходжанні поглядаў на палітыку, Жыгімонт Ваза ў 1589 г. прызначыў яго канцлерам ВКЛ, гэтую пасаду Л.І. Сапегу займаў на працягу 34 гадоў. У 1621 г. стаў таксама і ваяводам віленскім, а з 1625 г. адначасова і вялікім гетманам літоўскім.

Л.І. Сапегу падтрымліваў ідэю царкоўнай уніі ў ВКЛ (1596), бо лічыў, што рэлігійнае адзінства спрыяла б умацаванню дзяржавы і пазбавіла б яе ад многіх унутраных канфліктаў. Разам з тым Сапегу быў катэгарычным праціўнікам гвалту як сродку ўмацавання веры. Сам перайшоў з праваслаўя ў кальвінізм, а ў 1588 прыняў каталіцтва, быў адным з прыхільнікаў караля Жыгімонта Вазы, пры якім асабліва ўзмацнілася Контррэфармацыя. На яго час прыпаў перыяд цяжкіх ваенных канфліктаў на паўночна-заходніх, усходніх і паўднёвых рубяжах Рэчы Паспалітай. Ён неаднаразова ўдзельнічаў у баявых дзеяннях (у т.л. у Лівонскай вайне), ахвяраваў сваю маёмасць на ўтрыманне арміі ВКЛ - сабраны на яго сродкі гусарскі полк удзельнічаў у бітве пад Вялікімі Лукамі і пры аблозе Пскова...

Вікіпедыя.

Шаноўнае спадарства!

Зразумеўшы марнасць намаганняў узяць падаткі з дармадаў, дзяржава зноў павярнулася да тых, хто плаціць. З красавіка зноў павялічылася арэндная плата за сядзібу ТБМ. Сакратарыят звяртаецца да сяброў і прыхільнікаў ТБМ першай перш заплациць сяброўскія складкі, а таксама падтрымаць арганізацыю ахвяраваннямі.

140 гадоў з дня нараджэння Васіля Захаркі

Васіль Іванавіч ЗАХАРКА (1 красавіка 1877, в. Дабрасельцы, Ваўкавыскі павет, Гарадзенская губерня (цяпер Зэльвенскі раён, Гарадзенская вобласць) - 14 сакавіка 1943, Прага), беларускі палітычны дзеяч, публіцыст.

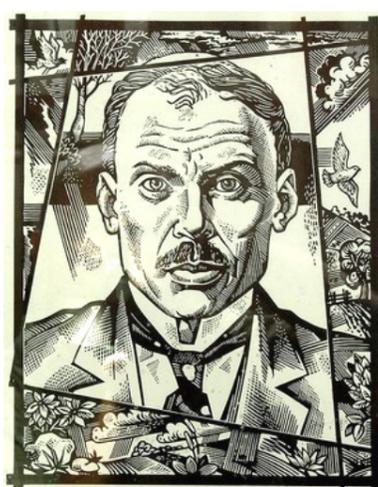
Атрымаў хатнюю пачатковую адукацыю. Скончыў Лыскаўскую настаўніцкую семінарыю. З 1895 г. настаўнік царкоўнапрыходскай школы. Вытрымаў экзамен на праграме юнкерскага вучылішча і расійскай гімназіі. У 1898-1902 гг., 1904-1917 гг. на ваеннай службе. Сябар БСГ, адзін з арганізатараў з'езду беларускіх вайскоўцаў Заходняга фронту (22 кастрычніка 1917 г.), сакратар Цэнтральнай беларускай ваеннай рады, сябар Вялікай беларускай рады. На 1-м Усебеларускім з'ездзе (1917) абраны сябрам Рады з'езду. Арыштаваны бальшавікамі ў студзені 1918 г.

З 21 лютага 1918 г. у складзе Народнага сакратарыята (урада) БНР. З 21 лютага 1918 г. скарбнік у складзе Народнага сакратарыята БНР. 1 траўня 1918 г. абраны сябрам

фінансавай камісіі Рады БНР. Сябар ЦК Беларускай партыі сацыялістаў-федэралістаў. Пасля займаў розныя міністэрска пасады. З траўня 1918 г. кіраўнік друкарні Народнага сакратарыята БНР. 23 ліпеня 1918 г. ўвайшоў у склад кабінета Я. Серады, заняўшы пасаду народнага сакратара фінансаў. Міністр фінансаў ва ўрадзе А.І. Луцкевіча. У снежні 1918 г. - у Вільні.

Прыехаў у Гародню ў сярэдзіне снежня 1918 г. 15-16 снежня 1918 г. у якасці ганаровага гасця прысутнічаў на Гарадзенскім беларускім сялянскім з'ездзе. Выконваў абавязкі кіраўніка канцэлярыі міністэрства беларускіх спраў Літвы. Сябар Гарадзенскага БНК і клуба "Беларуская хатка". З другой паловы лютага 1919 года - ва Украіне, куды паехаў да А. Смоліча ў справе ўкраінскай пазыкі. У траўні 1919 года - у Берліне.

Пасля расколу Рады

Васіль Захарка

БНР 13 снежня 1919 г. В. Захарка быў абраны намеснікам старшыні Прэзідыума Народнай Рады БНР. На пачатак 1920 г. - зноў у Берліне, у лютым 1920 г. - у Празе.

12 снежня 1925 года абраны старшынём таварыства "Беларуская рада" ў Празе. Намеснік старшыні Рады БНР, з 8 сакавіка 1928 па 6 сакавіка 1943 г. - Прэзідэнт Рады БНР.

Вікіпедыя.

Уладзіміру Хільмановічу - 50

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ (6.04.1947, в. Каменка Шчучынскага раёна) - беларускі гісторык, журналіст.

У 1984 г. на выдатна скончыў Ракавіцкую сярэдняю школу. З 1984 па 1991 год вучыўся на гістарычным факультэце Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Паводле адукацыі - гісторык, выкладчык сацыяльна-палітычных дысцыплін. З чэрвеня 1985 па чэрвень 1987 служыў у савецкім войску.

З 1991 па 1998 гг. пра-

цаваў настаўнікам у СШ № 20 Гародні, навуковым супрацоўнікам Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі і метадыстам Гістарычна-мемарыяльнага цэнтра аддзела культуры Гарадзенскага гарвыканкама. У 1998 г. скончыў аспірантуру пры кафедры тэорыі і гісторыі беларускай культуры Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта (спецыялізацыя - канфесійная гісторыя). У 1997-1998 гг. працаваў на Гарадзенскім абласным тэлебачанні.

Стаў ля вытокаў ства-

рэння Гарадзенскай асацыяцыі маладых вучоных "Віт" (1995), Гарадзенскага рэгіянальнага цэнтра "Трэці сектар" (1996).

У 2000-2003 - намеснік старшыні Гарадзенскай гарадской арганізацыі БАЖ. Сябар ГА Беларускай асацыяцыі журналістаў, Міжнароднай асацыяцыі журналістаў і Асацыяцыі спартыўнай прэсы Рэспублікі Беларусь. Друкаваўся ў газетах "Літаратура і мастацтва", "Гродзенская праўда", "Футбол Беларусі", "Прэсбол", "Пагоня" (цягам 9 гадоў), "Наша Ніва", "Біржа інфармацыі" і іншых. Быў сувыдаўцом інфармацыйна-аналітычнага бюлетэня "Свой Лад" (2002-2004). З 2004 года стала друкавацца ў беластоцкай газеце "Ніва" і на інтэрнэт-сайтах. Аўтар Беларускага календара-даведніка (Вільня, 2007).

З чэрвеня 2008 г. вядзе перадачы "Беларускае золата", "Імёны Гародні" і "Краязнаўчыя кропкі" на радыё "Рацыя" (Беласток).

Вікіпедыя.

ISSN 2073-7033

ТБМ не задаволене станам беларускамоўнай адукацыі ў пачатковых класах Магілёва

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" не задаволене станам беларускамоўнай адукацыі ў пачатковых класах Магілёва. Пра гэта старшыня Магілёўскай гарадской арганізацыі ТБМ Алег Дзьячкоў заявіў БелаПАН пасля нарады з удзелам работнікаў устаноў адукацыі, што прайшла 21 сакавіка ў Магілёве. Падчас мерапрыемства абмяркоўваліся першыя вынікі правядзення адзінага дня беларускай мовы ў малодшых класах.

У траўні 2016 года ў Магілёве адбыўся круглы стол па пытаннях беларускамоўнага навучання. Было, у прыватнасці, вырашана праводзіць у дзіцячых садках і школах па чацвяргах дні беларускага маўлення, а таксама абвешчана, што ў Магілёве пройдзе набор у беларускамоўныя першыя класы сярэдніх школ № 1 і 34. Сёння ў горадзе па-беларуску ў першым класе атрымліваюць адукацыю толькі тры вучанцы ў СШ № 34.

Як заявіў Дзьячкоў на нарадзе, далёка не ва ўсіх навучальных установах прыслухаліся да рэкамендацый, выпрацаваных падчас леташняга круглага стала. Ён паведаміў, што калі праводзіць экскурсіі па-беларуску для вучняў малодшых класаў, дзеці нічога не разумеюць, успрымаючы дзяржаўную мову як замежную. А гэта, на яго думку, сведчыць пра тое, што ў старэйшых групах дзіцячых садкоў у іх або не праводзіліся, або някасна праводзіліся заняткі па беларускай мове. Дзьячкоў таксама паведаміў, што далёка не ва ўсіх шко-

лах праводзіліся дні беларускага маўлення, а перададзеныя ўпраўленню адукацыі дыдактычныя матэрыялы, у прыватнасці беларускамоўныя мультфільмы, мала дзе дэманстраваліся.

Дзьячкоў звярнуў увагу, што аб'явы аб наборы ў беларускамоўныя класы не былі вывешаны ў шэрагу устаноў адукацыі, гэта значыць інфармаванне бацькоў аб магчымасці аддаць дзіця ў клас з беларускай мовай навучання не было паўсюдным.

Маці адной з першакласніц, якая атрымлівае адукацыю па-беларуску, Галіна Турандзіна лічыць мэтазгодным не толькі актыўнае інфармаванне аб магчымасці вучыцца ў класах з беларускай мовай, але і стварэнне такіх класаў у кожнай школе.

Намеснік начальніка гарадскога ўпраўлення адукацыі Таццяна Кандрацэва рэкамендавала прысутным, каб беларускамоўныя дні ў школах былі тэматычнымі і праводзіліся таксама ў канікулярны час.

Удасканаліць і актываваць працу напярэдадні прыёму ў першыя класы з бацькамі па пытанні выбару мовы навучання. Не толькі ў заявах павінна быць указаная мова беларуская або руская, але трэба і праінфармаваць бацькоў аб магчымасці навучання на беларускай мове ў сярэдніх школах № 1 і 34 на ўсіх бацькоўскіх сходах, - заявіла чыноўніца.

Рэкамендавана размяшчаць аб'явы аб прыёме ў першы клас з беларускай мовай навучання на інфармацыйных стэндах для бацькоў у школах і дзіцячых садках.

Нічога новага я не пачуў. Праблемныя пытанні мы так і не абмеркавалі. Што было зроблена правільна, а што няправільна, што сёлета мы павінны зрабіць па-іншаму? Пра гэта не гаварылася. Прадубляваныя тэмы ж самыя прапановы, якія былі летась. Думаю, эфект ад іх будзе такім жа нізкім, як і тады, - заявіў БелаПАН Дзьячкоў.

Уладзімір Лапцэвіч,
БелаПАН.

Прэс-рэліз

Баранавіцкай гарадской арганізацыі грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Прадстаўнікі Баранавіцкай Рады ТБМ з 21.02 да 14.03.17 г. наведвалі дзіцячыя садкі, дзе ёсць групы з элементамі выхавання на беларускай мове: №№ 9, 2, 40, 23, 69, 54, 24 - з нагоды Міжнароднага Дня роднай мовы і з мэтай усталёўвання кантактаў з кіраўніцтвам устаноў.

Сябры ТБМ павіншавалі дзетак і іх выхаватэляў: падаравалі кніжкі, налесткі, стужкі з нацыянальным арнамантам, паштоўкі і г.д. У адказ наведвальнікі пачылі тэатралізаваныя пастаноўкі і дзіцячыя гульні на беларускай мове, пачулі вершы і песенькі ў выкананні выхаванцаў. Адчуваліся прыязныя адносіны кіраўніцтва садкоў да прадстаўнікоў ТБМ і разуменне важнасці справы далучэння дзяцей да беларускай мовы і культуры.

Таксама (як і штогод) наведвалі і павіншавалі вучняў адзінага ў горадзе беларускага

класа (7 "Д" у гімназіі № 4).

Падсумаваўшы ўбачанае, можна сказаць, што ў звычайных групах беларуская мова мінімальна выкарыстоўваецца ў дзіцячых установах: у лепшым выпадку праводзіцца заняткі на роднай мове 1 раз на тыдзень, у горшым - нічога не праводзіцца. У тых садках, дзе самі загадчыцы, іх намесніцы, метадысткі размаўляюць па-беларуску, агульны стан значна лепшы.

Выхаватэлек жа з добрым узроўнем падрыхтоўкі не хапае (і гэта зразумела, бо ўжо амаль 20 год ніхто іх не рыхтуе), таму ў большасці групаў дзеці ўспрымаюць беларускую мову, як замежную. Канешне, гэты ў першую чаргу звязана з адсутнасцю беларускага фону ўспрымання ў дзіцячых класах.

У тых групах, дзе дзеткі вывучаюць мову не першы год, адчуваецца большая раз-

няволенасць. Напрыклад, у садках № 24, № 69, № 2.

Вельмі шмат залежыць ад беларускай накіраванасці музычна-культурных работнікаў, як у садках № 9, № 69, № 24 - там дзе дзеці чуюць і спяваюць песні на роднай мове.

Самая вялікая складанасць для выхаватэляў - гэта праца з тымі бацькамі, якія не хочучы, ці нават адмыслова не прыводзяць дзяцей у дні правядзення заняткаў па-беларуску.

Таксама трэба ўлічваць тое, што беларускае дашкольнае выхаванне не мае дзяржаўнай фінансавай падтрымкі.

Таму Таварыству неабходна прыняць актыўны ўдзел у бацькоўскіх сходах, каб заахвоціць бацькоў да беларускамоўнага выхавання іхніх дзяцей і падрыхтаваць для далейшага навучання ў беларускіх класах.

Баранавічы.

Успомнілі гісторыка і патрыёта Анатоля Валахановіча

У Дольнай зале менскага Чырвонага касцёл на мінулым тыдні было людна. Гэта сябры Народнага гістарычна-краязнаўчага аматарскага аб'яднання "Прылуцкая спадчына" Прылуцкага цэнтру народнай творчасці Менскага раёна і культурна-асветнага клуба "Спадчына" праводзілі вечарыну памяці выдатнага беларускага гісторыка і архівіста Анатоля Іосіфавіча Валахановіча.

Распачалася вечарына хвілінай маўчання ў памяць Анатоля Валахановіча, адбыўся памінальны малебен па, які правёў айцец Леанід Акаловіч - настаяцель праваслаўнай суполкі імя Ефрасіні Полацкай. Стваральніца і першы кіраўнік аб'яднання "Прылуцкая спадчына" Інэса Трафімаўна Кароль распавяла гісторыю стварэння клуба і адзначыла, што Анатоль Валахановіч быў актыўным яго ўдзельнікам, шмат зрабіў для ўшанавання выдатных асоб Койданаўшчыны Дзяржыншчыны.

Перш ўсё Інэса Трафімаўна адзначыла вялікі ўнёсак, які зрабіў Анатоль Валахановіч у вывучэнне і папулярнызацыю гісторыі Койданаўшчыны Дзяржыншчыны: гэта і ўдзел у стварэнні Гістарычна-дакументальнай хронікі Дзяржынскага раёна "Памяць", праца па арганізацыі міжнароднай канферэнцыі па ўшанаванні памяці роду фон Гутэн-Чапскіх - уладальнікаў Прылуцка, Станькава і ваколіцаў, па выніках якіх выйшла кніга "Жыццё Айчыне, гонар - нікому", у выданні якой гісторык прыняў актыўны ўдзел. У гэтай кнізе апублікавана грунтоўная праца Анатоля Валахановіча - даследаванне жыцця і дзейнасці графа Эмерыка фон Гутэн-Чапскага.

Безумоўна, наша "Прылуцкая спадчына" з адыходам у лепшы свет Анатоля Іосіфавіча згубіла шмат - карпатлівага даследчыка, цудоўнага і спагадлівага чалавека, сапраўднага патрыёта Бацькаўшчыны. Мы будзем заўсёды памятаць яго неверагодны ўклад у напісанне поўнай гісторыі яго радзімы Койданаўшчыны-Дзяржыншчыны, - адзначыла Інэса Трафімаўна.

Адзін з актыўных удзельнікаў "Прылуцкая спадчына" Ігар Гатальскі нагадаў, што хоць Анатоль Іосіфавіч і фактычна нарадзіўся ў Менску, але ўся яго карані былі на Койданаўшчыне. Таму ён лічыў гэты край сваёй духоўнай ра-

дзімай. Адсюль і даўняе зацікаўленне яго гісторыяй.

Сённяшні старшыня менскага культурна-асветнага клуба "Спадчына" Пётр Русаў нагадаў асноўныя вехі сумеснай працы з гісторыкам і краязнаўцам з 1989 года, калі яны ўпершыню пазнаёміліся на паседжаннях клуба Анатоля Белага, як разам праводзілі гістарычныя лекцыі ў сталічных школах, бібліятэках Заводскага раёна.

Айцец Леанід Акаловіч успомніў пра незабыўныя сустрэчы і дыскусіі з гэтым энцыклапедычным кшталту гісторыкам і адзначыў такі факт, што Анатоль Валахановіч быў ад нараджэння ахрышчаны ў каталіцкую веру, якую шчыра шанавалі, але часта заходзіў на службы ў прыход БАПЦ імя Ефрасіні Полацкай.

Анатоль Валахановіч запоўніў нам як асоба высокаадукаваная, разнастайная, духоўная. Мы шмат згубілі, калі наш сябра адышоў у лепшы свет, але памяць пра гэтага чалавека застаецца з намі на заўсёды, - адзначыў айцец Леанід.

Аўтар партрэта Анатоля Валахановіча і керамічнай плакеткі з выявай гісторыка, якая ўвайшла ў экспазіцыю Музея выяўленчага мастацтва Анатоля Белага ў Старых Дарогах, мастак Мікола Невіцкі распавёў пра гісторыю гэтых твораў. Мастак выказаў жаданне зрабіць з керамічнага барэльфа медальён на магільны помнік гісторыку і для мемарыяльнай шыльды ў гонар А. Валахановіча - выдатнага даследчыка Койданаўска-Дзяржынскага краю.

Прадстаўнік Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, гісторык культуры Аляксей Шалахоўскі адзначыў, што творчасць Анатоля Валахановіча, на яго думку, уваходзіць у дзясятку лепшых аўтараў з пісьменніцкай катэгорыі.

У нас шмат гісторыкаў, да якіх цяжка дастацца, бо яны вельмі ганарлівыя, амбіцыйныя па натуре людзі. Анатоль Валахановіч быў поўнай супрацьлегласцю такім калегам. Быў прыхільнікам новых ідэй, канцэпцый, заўсёды быў гатовы дапамагчы пачаткоўцам, як гісторык і пісьменнік.

Аляксей Шалахоўскі прапанаваў сябрам "Прылуцкай спадчыны" выступіць з ініцыятывай, каб надаць імя А.І. Валахановіча мясцовай бібліятэцы і зрабіць у ёй стэнд з яго гістарычна-даследчай спадчынай - кнігамі, артыкуламі, здымкамі, рукапісамі.

Незвычайны выпадак з агульнай краязнаўчай дзейнасці нагадаў галоўны дызайнер дызайн-студыі "Энергаспадчына" Міхаіл Сугака. Міхаіл Іванавіч падзяліўся сваімі ўспамінамі пра тое, як разам з Анатолем Іосіфавічам фатаграфавалі апошнія моманты адзначыў, што разбурэнне першай менскай ГЭС-1, якую пабудавалі на распадзжэнні тагачаснага менскага галавы Караля Гутэн-Чапскага ў 1895 годзе.

- Гэтая трагічная падзея для гісторыі нашай сталіцы, -

ззначыў Міхаіл Іванавіч, - лягла на яго сэрца новым рубцом, які негатыўна адбыўся на яго здароўі і жыцці...

З успамінамі пра незабыўныя сустрэчы з Анатолем Валахановічам падзяліліся тыя з яго папечнікаў, хто ведаў гісторыка асабіста: сябра клуба "Спадчына" Уладзімір Пятровіч Ліпскі, настаўніца мясцовай школы Тамара Арсенцеўна Клепікава, бібліятэкар Ірына Аркадзеўна Цуканова. Паэт, сябар клуба "Прылуцкая спадчына" Юрый Радзіёнаў прысвяціў верш памяці Анатоля Іосіфавіча.

Анатоль Мяльгуў,
фота аўтара.

Навіны Германіі

Германія - Беларусь. Чым гандлюем?

Пералік тавараў, якія Беларусь пастаўляла ў Германію ў студзеня-ліпені 2016 г., прыкладна ў чатыры разы менш пераліку закупленых па імпарце нямецкіх тавараў.

ПРАДАЁМ З ДЫСКОНТАМ

У першую пяцірку найболей запатрабаваных у Германіі беларускіх тавараў увайшлі сырая нафта, уключаючы газавы кандэнсат, гарачакатаныя пруткі з нелегіраванай сталі, падоўжна-распілаваныя матэрыялы, легкавыя аўтамабілі і мэбля. Аб'ёмы паставак гэтай прадукцыі нарасцілі, але прадавалі па ніжэйшым, чым летась, кошце.

Амаль палову беларускага экспарту ў Германію займае сырая нафта - каля 48%. Усяго ў Германію было пастаўлена 945,9 тыс. т сырой нафты на суму 253,704 млн. дол. Пастаўкі ў натуральным выразе ўзраслі на 0,7%, але ў грашовым выразе зменшыліся амаль на адну траціну - на 32,3%.

Другая па аб'ёме пазіцыя беларускага экспарту - гарачакатаныя пруткі з нелегіраванай сталі. У натуральным выразе экспарт гэтай прадукцыі вырас на 10,8% да 88,1 тыс. т, у грашовым выразе зменшыўся на 17,5% да 26,202 млн. дол. Прыкладна такая ж сітуацыя з пастаўкамі падоўжна-распілаваных матэрыялаў: у натуральным выразе экспарт узрос на 10,5% да 240,4 тыс. кв. м, у грашовым выразе зменшыўся на 1,4% да 24,711 млн. дол.

Экспарт легкавых аўтамабіляў у студзені-ліпені 2016 г. паказаў небывалы рост - больш, чым у 13 раз. Усяго ў гэты перыяд Беларусь паставіла ў Германію 261 легкавы аўтамабіль на суму 18,211 млн. дол. (у 10,6 раза больш).

Замыкае ТОП-5 экспартных тавараў мэбля і яе часткі. Экспарт гэтай прадукцыі ў натуральным выразе вырас на 85% да 9,383 тыс. т, у грашовым выразе павялічыўся на 61,3% да 14,925 млн. дол.

Акрамя вышэйпералічанага, Беларусь таксама па-

стаўляе ў Германію тару з драўніны, азотныя ўгнаенні, поліаміды, гародніну, шкловалакно, скручаны дрот з чорных металаў і іншыя тавары.

Усяго па дадзеных Белстата ў студзеня-ліпені 2016 г. Беларусь паставіла ў Германію прадукцыі на суму 529,382 млн. дол. У параўнанні з узроўнем студзеня-ліпеня 2015 г. экспарт зменшыўся на 19,4%.

ШТО КУПЛЯЕМ?

Імпарт тавараў з Германіі таксама зменшыўся - на 12,5% да 690,46 млн. дол. У ТОП-5 імпартных тавараў увайшлі лекавыя сродкі, пафасаваныя для рознічнага продажу, часткі і прыналежнасці для аўтамабіляў і трактароў, прычэпы і паўпрычэпы, вадкасныя помпы, электрычныя машыны і апаратура адмысловага прызначэння.

Першую пазіцыю па аб'ёме паставак у грашовым выразе займаюць лекавыя сродкі для продажу ў аптэках - 415 т (+13,7%) на суму 30,712 млн. дол. (+2,8%). І гэта адзіная пазіцыя са спісу ТОП-5, якая зменшылася ў кошце за адзінку прадукцыі.

У студзені-ліпені 2016 г. Беларусь зацікавіла ў Германіі 2,895 тыс. т (мінус 8%) частак і прыналежнасцяў для аўтамабіляў і трактароў на суму 22,07 млн. дол. (+9%). Закупы вадкасных помпаў узраслі на 2,8% да 14,5 тыс. шт., пры гэтым у грашовым выразе імпарт гэтай прадукцыі павялічыўся ў 2,1 раза да 18,374 млн. дол. Імпарт прычэпаў і паўпрычэпаў у натуральным выразе скараціўся на 25,7% да 1,921 тыс. шт., у

грашовым выразе павялічыўся на 83,9% да 16,202 млн. дол.; імпарт электрычных машын і апаратуры адмысловага прызначэння вырас у 2,1 раза да 2,619 тыс. шт., у грашовым выразе - у 67,7 раза да 15,211 млн. дол.

Пералік тавараў, якія Беларусь закупляе ў Германіі, даволі вялікі - каля 85 пазіцый Таварнай наменклатуры знешнеэканамічнай дзейнасці Мытнага саюза. Сярод іх - кава, сокі і экстракты раслінных, харчовыя прадукты, прадукты для кармлення жывёл, нафтапрадукты, вакцыны, сыроваткі з крыві, кроў, інсектыцыды і гербіцыды, палімеры, папера, кардон, вата, рознага роду абсталяванне, легкавыя аўтамабілі і іншыя тавары.

У цэлым імпарт тавараў з Германіі ў студзені-ліпені 2016 г. зменшыўся на 12,5% да 690,46 млн. дол.

ТАВАРААВАРОТ ЗМЯНШАЕЦЦА

Пачынальна з 2014 г. таварааварот паміж Беларуссю і Германіяй змяншаецца. Не стаў выключэннем і 2016 г. У студзені-ліпені 2016 г. таварааварот зменшыўся на 15,6% да 1,22 млрд. дол., па дадзеных Нацыянальнага статкамітэта.

Па аб'ёме тавараавароту Нямеччына займае чацвёртае месца пасля Расійскай Федэрацыі, Украіны і Польшчы. Уздельная вага Германіі ў знешнегандлёвым авароце Беларусі складае 4,3%, Польшчы - 4,4%, Украіны - 7,3%, Расійскай Федэрацыі - 50,9%.

Ларыса Міхальчык, Белрынак.

Школьныя канікулы - добры час для паэзіі

На вясновых канікулах у Ходараўскім ВПК д/с - СШ дзейнічаў дзіцячы аздараўленчы лагер "Усмешка". Трэба сказаць, ён штолета адчыняе свае дзверы для школьнікаў і кожны раз пакідае незабыўны ўражанні і ўспаміны. Зараз тут з вучнямі 2-7 класаў выхавальнікі рэалізавалі распрацаваны імі праект "Мы дзеці роднай зямлі".

Мы, вучні, стварылі атрад "Зямляне" і сваім дэвізам абралі словы: "Я ганаруся, што я з Беларусі". У рамках праекту нас чакала многа цікавых мерапрыемстваў. Напрыклад, "Беларуская музычная скарбонка", дзе мы дэдаліся шмат цікавага пра беларускія народныя інструменты, глыбей пазнаёміліся з творчасцю "Песняроў", "Троіцы", Анатоля Ярмоленкі і Алесі. Мы не толькі гулялі, але і папаўнялі свае веды пад час гульні, віктарынаў "Славутыя імяны Беларусі", "Ад Гедыміна да нашых дзён", "У гасцях у беларускай казкі", "Школа Кукарамбскіх навук" і інш. Нашы выхавальнікі паказвалі нам цікавыя відэаролікі пра беларускую архітэктур, прыроду.

Сумесна з сельскім домам культуры мы гукалі вясну, і нам нават пашанцавала прыняць удзел у здымках тэлепраграмы "Наперад - у мінулае".

Але самая яркая падзея ў школьным лагэры стала адкрыццё змены. На наша мерапрыемства "Дзе песня льецца, там весела жывецца!" прыехалі госці - лідскі бард, намеснік старшыні Лідскай гарадской арганізацыі ТБМ Сяргук Чарняк і сябры літаратурнага аб'яднання "Суквецце", сябры ТБМ - паэты Міхась Мельнік і Іван Гушчыскі. Мы з захапленнем слухалі іх вершы - сур'езныя і гумарыстычныя, простыя і трохі філасофскія. Іх паэты чыталі лёгка, хораша і артыстычна, як не

чытаў нам ніхто з настаўнікаў. Сюрпрызам для ўсіх стала выступленне нашай настаўніцы англійскай мовы Галіны Іванаўны Малец, якая прачытала свой уласны верш пра Беларусь. А мы і не ведалі, што яна піша вершы!

А потым былі песні. Сяргей Вацлававіч выконваў іх на словы беларускіх паэтаў Генадзя Бураўкіна, Максіма Багдановіча, Міхася Мельніка і іншых. Разам з ім спявалі нашы настаўнікі і, канешне, мы,

вучні. "Я не ганю землі чужыя", "Тры чарапахі", "Простыя словы" яшчэ доўга гучалі ў нашых сэрцах.

Мы, вучні і настаўнікі, хочам падзякаваць нашым гасцям - Міхасю Іванавічу Мельніку, Івану Сцяпанавічу Гушчынскаму і Сяргею Вацлававічу Чарняку - за цікавую сустрэчу і творчую атмасферу, якую яны стварылі ў нашым лагэры. Мы пастараемся захаваць яе да канца змены.

Вучні Ходараўскай СШ.

Сустрэчы на Дзятлаўшчыне з песнямі, вершамі і падарункамі

Дзве сустрэчы з пісьменнікамі Міхасём Скоблам, Сяргеем Чыгрыном, спявачкай Таццянай Грыневіч, з былым настаўнікам і мясцовым краязнаўцам Валерыем Петрыкевічам адбыліся на Дзятлаўшчыне.

Гасцей шчыра віталі ў Жукоўшчынскай базавай школе імя Ігната Дварчаніна і ў Дзятлаўскай гімназіі. Настаўнікаў і

школьнікаў сваімі песнямі радавала Таццяна Грыневіч, разам з ёй народныя песні спявалі і дзеці, і настаўнікі. Міхась Скобла чытаў усім загадкі, а потым усе разам іх у рыфму адгадвалі. Сяргей Чыгрын праводзіў розныя моўныя конкурсы. Падчас сустрэч гучалі яшчэ вершы, былі таксама падарункі, якія госці прывезлі школьнікам і настаўнікам. А самыя актыўныя вучні і

настаўнікі атрымалі ад гасцей паштоўкі, кнігі, дыскі з беларускімі песнямі і вершамі. У Жукоўшчынскай базавай школе імя Ігната Дварчаніна пісьменнікі наведлі адзіны ў раёне музей "Літаратурная Дзятлаўшчына" і пакінулі свае запісы ў кнізе ганаровых гасцей музея і школы.

Беларускае Радыё Раця.

50 гадоў - Алегу Хаменку

Алег ХАМЕНКА (нар. 4 красавіка 1967, Менск) - беларускі музыкант, радыёвядзец, выкладчык, кампазітар, прадзюсар, стваральнік фолк-мадэрну - новага кірунку ў сучаснай музыцы, лідар папулярнага гурта "Палац".

Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры па спецыяльнасці кіраўнік эстрадна-духавага аркестра (1990). У 1990-1992 працаваў метадыстам-інспектарам па Менску і Менскай вобласці Міжсаюзнага дома самадзейнай творчасці Аблсаўпрафа.

У 1992 годзе стварыў гурт "Палац", а ў 1998, пасля сыходу з "Палаца" Юрыя Выдронка стаў мастацкім кіраўніком калектыва, праца з гуртом працягваецца і па гэты дзень. Неаднаразова ўдзельнічаў у фестывалях "Басовішча" (Польшча), "Рок-караняца" (Беларусь), "Славянскі базар" (Беларусь), фальклорных фестывалях Еўропы: "EBU Contemporary Folk Music Festival" (Германія, 1994), "Suklegos" (Літва, 1987) і краін СНД: "Голас Азіі" (Казахстан, 1995),

"Краіна Мрый" (Украіна 2010).

У 2003-2004 гадах аўтар і вядовец праграмы "Настаўніцкая" на тэлеканале "Лад". Таксама доўгі час быў радыёвядоўцам радыёверсіі хіт-параду "Тузін гітоў".

У 2008 скончыў аспірантуру БДУКіМ па спецыяльнасці культуралогія. Старэйшы выкладчык кафедры "Рэжысура эстрады" БДУКіМ.

У 2008 годзе пры падтрымцы дзіцячага фонду ЮНІСЕФ, сумесна з Тамарай Лісіцкай і Людмілай Рыжковай запісалі, і выпусцілі, для дзя-

цей серыю аўдыёказак "Беларускія народныя казкі".

З 2009 года пастаянны вядовец фестывалю "Камяніца". У 2009 годзе стварыў фестываль "BelaMusic", які праходзіў на аэрадроме "Баравае". Вядовец радыёверсіі хіт-параду "Тузін гітоў" на "Радыё Рэцыя" і аўтарскай праграмы "Фolk брама".

У складзе гурта "Палац" здымаўся ў мастацкім фільме "Анастасія Слуцкая", эпізадычнай ролі "самога сябе" ў серыяле "Вышэй неба".

Вікіпедыя.

Свята ткацтва

У мінулую суботу аддзел рамёстваў і традыцыйнай культуры ДУ "Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці" адкрыў выставу традыцыйнага ткацтва Лідскага раёна "Белыя сцяжкі".

У аддзеле рамёстваў не першы год вядзецца праца па адраджэнні і захаванні рэгіянальнага шматнітовага або белага фактурнага ткацтва. Гэта - святочныя ручнікі, абрусы з характэрнай ажурнасцю, эфектнай выявай фактуры на павер-

дзячыць добра лён". Гледачы пабачылі ўсе этапы апрацоўкі ільну і паспрабавалі стравы з ільнянога семя на смак. "Ульяніца" як бы нагадала ўсім, што лён з сямейнай даўніны і па сённяшні час адзявае і корміць беларуса.

Вясёлую, душэўную атмасферу мерапрыемству надаў узорны ансамбль танцу "Сонейка", фальклорны гурт "Талер". Песні і гульні пераклікаліся з тэмай мерапрыемства, удала спалучаючы рухомыя дзеянні і працу майстроў за кроснамі.

Лідарам на "Свяце ткацтва" быў Яўген Маркевіч - майстар па ткацтве, родам з Наваградскага раёна. Ён пераняў майстэрства непасрэдна ад носьбітаў рамёства, распаўсюд гледачам аб сваім вопыце. Яўген з задавальненнем перадае свае навыкі супрацоўнікам аддзела рамёстваў. За кроснамі працавала яго вучаніца - майстар Валянціна Сільвановіч са сваёй дзевяцігадовай дачкою Ульянай і майстар Наталля

хні палатна.

Мерапрыемства пад назвай "Свята ткацтва" аб'яднала пад адным дахам этнаграфічны фонд аддзела рамёстваў, сельскіх Дамоў культуры Лідскага раёна і ўласныя калекцыі аматараў, якія збераглі сваю сямейную спадчыну, як найлепшую памяць аб сваіх родных. Паважаным госцем свята была М.М. Віннікава - кандыдат мастацтвазнаўства "Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры нацыянальнай акадэміі навук Беларусі", аўтар навуковых даследаванняў па беларускім народным тэкстылі і традыцыйным касцюме. Марыя Мікалаеўна адзначыла стараннасць да вывучэння гісторыі рэгіянальнага ткацтва, адсутнасць паказухі, наяўнасць вялікай колькасці прадметаў ткацтва, выкананых у розных тэхніках.

Шчыра падзяка жанчынам, якія не пашкадавалі часу, каб прывезці цяжкія рэчы, паказаць на ўсеагульны агляд творчасць адышоўшых ў ня-

быт матуль і бабуль.

Шырока прадставілі дываны, абрусы, поцілкі, ручнікі - вёска і хутар Збялы, вёскі Беліца, Ваверка, Далекія, Мосявічы, Пескаўцы, Ганчары, Цацкі, Ясманты Лідскага раёна. Гарманічна спалучаліся ў агульнай кампазіцыі Дзятлаўскі, Наваградскі, Іўеўскі раёны.

Жанчыны з фальклорнага аматарскага аб'яднання "Ульяніца" філіяла "Ганчарскі Дом культуры" паказалі анімацыйна-рэалістычнае дзеянне "Калі да лёну з паклонам - ад-

Улашчык - вучаніца Валянціны. Са словамі пажадання выступіла ткачыха і жыхарка в. Ваверка Т. Ясюкайціс. Такім чынам, "з рук у рукі" перадаюць майстры веды нашых продкаў.

Сучасная сусветная культура глабалізуецца, спрашчае чалавека, робячы яго абязлічанай часткай жывого. Вельмі важна, каб падрастаючае пакаленне выходзіла на сваіх мясцовых традыцыях. Так, вяртаючыся да вытокаў, людзі не згубяць сваю малую Радзіму, якая будзе годнай часткай культуры ў культурнай прасторы Сусвету.

Адразу на памяць прыходзяць радкі з верша Р. Барадуліна:

"Трэба дома быць часцей,
трэба дома быць не госцем,
каб душою не ачарствець,
каб не страціць

святую штошці..."

І.М. Дыдышка,
метадыст Лідскага
аддзела рамёстваў і
традыцыйнай культуры.

Уладзімір Арлоў наведваў Шклоўскі раён

Шклоўшчына для Уладзіміра Арлова - добра знаёмы куток Беларусі. З вёскі Капысіца Александрыйскага сельсавета паходзіць яго маці. Таму, ў першую чаргу, пісьменнік пабываў у Александрыйскай школе, дзе адбылася сустрэча і размова з калектывам настаўнікаў. Уладзімір Аляксеевіч падзяліўся ўспамінамі пра свой радавод, даследаваннямі сваіх асабістых каранёў. Асабліва цікавае ў слухачоў выклікалі ўспаміны пра суседнюю вёску Капысіца і звесткі пра яго матулю, якая вучылася ў Александрыйскай школе.

Потым Уладзімір Аляксеевіч прэзентаваў прысутным сваю новую кнігу "Айчына: маляўнічая гісторыя. Ад Рагнеды да Касцюшкі". Аўтар трывала працаваў над гэтым творам амаль шэсць гадоў. Практычна, пасля выхаду з друку, новая праца літаральна стала бестселерам. Першы наклад быў распрададзены за месяц. Кніга багата аздоблена малюнкамі вабіннага беларускага мастака Паўла Татарнікава.

Далейшы шлях вандроўкі Уладзіміра Арлова быў непасрэдна ў вёску Капысіца. Спачатку Уладзімір Аляксеевіч наведваў месца, дзе некалі знаходзілася хата яго дзеда і бабулі, а потым і вясковыя могілкі, дзе спачываюць родзічы.

У другой палове дня ў грамадскім цэнтры "МОСТ" горада Шклова адбылася сустрэча Уладзіміра Арлова з мясцовымі аматарамі айчынай гісторыі і краязнаўцамі. Размова таксама пачалася з прэзентацыі новай кнігі. У ходзе выступлення аўтар раскажа аб тым, як стваралася гэта новае выданне, у тым ліку аб супра-

цоўніцтве з мастаком Паўлам Татарнікавым, прывёў цікавыя факты са зместу кнігі. Акрамя гэтага, пісьменнік пазнаёміў аўдыторыю слухачоў з іншымі сваімі кнігамі, напісанымі за апошні час. Сустрэча выклікала вялікую цікавасць. Як і на сустрэчы з настаўнікамі, прысутныя мелі магчымасць задаць аўтару свае пытанні і ат-

рымаць грунтоўныя адказы. Напрыканцы мерапрыемства Уладзімір Арлоў правёў аўтограф-сесію.

Аляксандр Грудзіна,
Шклоўская
арганізацыя ТБМ.

На здымках: 1. У. Арлоў выступае ў школе. 2. Настаўнікі Александрыйскай школы. 3. У вёсцы Капысіцы.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

2. Паўночная імперыя

Пачатак узмацнення Даніі ў рэгіёне звязаны з каралём *Свенам Вілабародым*. Ён разам са шведамі каля 1000 г. разбіў нарвежскі флот і падзяліў разам са Швецыяй нарвежскія землі. Найбольш знакаміты яго сын - *Канут Вялікі*, які спачатку стаў англійскім каралём, а потым адначасова дацкім і нарвежскім. Яго вялізная краіна пачала называцца Паўночнай імперыяй, але пасля смерці Канута ў 1035 г. распалася на асобныя краіны.

Чарговы росквіт Даніі

былі знішчаны піраты-венды (заходнія славяне), а потым у 1169 г. Вальдэмар I захапіў іх галоўную базу - *востраў Руген*. У 1184 г. кароль Канут IV знішчыў у марской бітве флот Памераніі. Князь Памераніі прызнаў уладу Даніі. У 1201 г. дацкія войскі захапілі некалькі нямецкіх земляў, у тым ліку княства *Гальштэйн* з горадам Гамбургам. На прапанову Рымскага Папы Інакенція III датчане правялі крыжовы паход супраць эстаў і ў 1219 г. захапілі паўночную Эстонію з горадам *Рэвелем* (цяпер *Талін*).

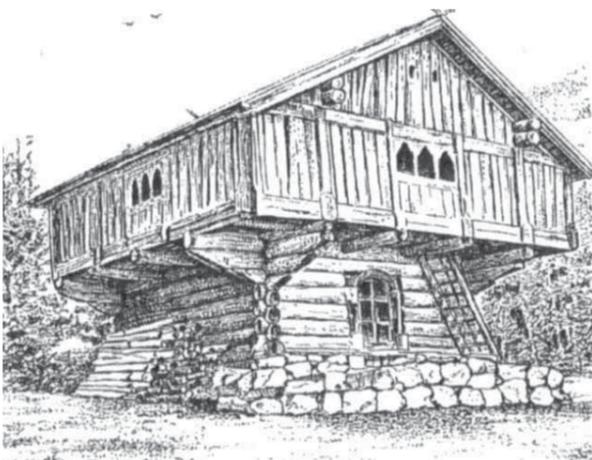
Пасля распаду Паўночнай імперыі Нарвегія зноў зрабілася незалежнай. Кароль *Магнус III* (1093-1103) захапіў

Царква ў Даніі, XI ст.

Царква Божая ў Лундзе (Швецыя), каля 1060 г. (рэканструкцыя)

Свіран у Нарвегіі (XIV ст.).

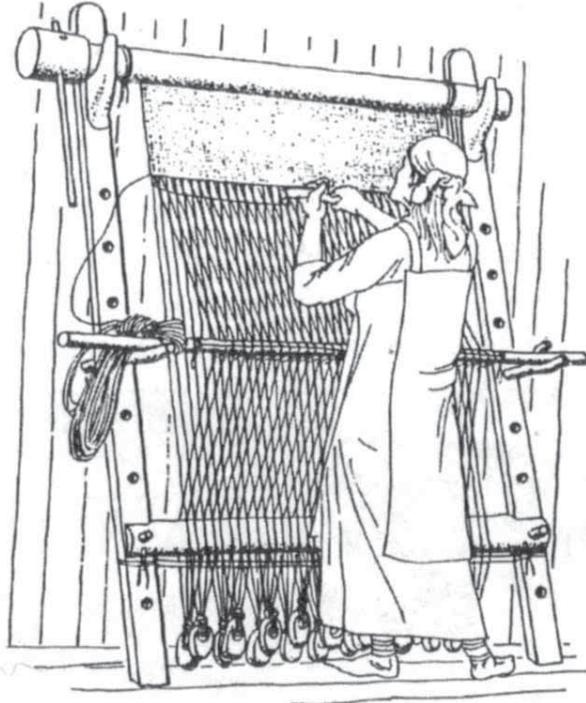
пачынаецца ў другой палове XII ст., калі да ўлады прыйшоў *Вальдэмар I Вялікі* (1157-1182) і яго сыны: *Канут IV* (1182-1202) і *Вальдэмар II* (1202-1241). Дацкія каралі вядуць войны, каб скончыць са славянскімі нападамі на іх землі. Спачатку

Жалезная сякера, інкруставаная срэбрам. Мамен (Данія).

* Выйшаў з друку дадатковы наклад кнігі *Алега Трусава "Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)". Кнігу можна знайсці ў сядзібе ТБМ на Румянцава, 13. Купіць можна ў "Акадэмікзе". Наклад невялікі. Спяшайцеся.*

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы* (V - XV стагоддзі)

Скандынаўскі вертыкальны ткацкі стан (XIV-XV стст.).

Аркнейскія і Гебрыдскія астравы, а таксама *востраў Мэн*. У краіне канчаткова ўсталявалася хрысціянства, і была ўведзена дзесяціна. У 1174 г. у краіне паўсталі сяляне, якія мелі мянушку "*біркенбейнеры*". Паўстанне перайшло ў грамадзянскую вайну паміж сялянамі і прыхільнікамі караля - *баглерамі*.

Пасля вайны да ўлады прыйшоў кароль *Хокан IV* (1217-1263), з якім звязваюць росквіт краіны. Ён стварыў каралеўскую канцэлярыю. Таксама актыўна дзейнічала *Каралеўская рада*. У 1262 г. Ісландыя, а потым і Грэнландыя прызналі ўладу караля Нарвегіі. Нарвежцы пачалі каланізацыю Фінляндыі і Кольскага паўвострава.

У другой палове XI ст. Швецыя канчаткова становіцца хрысціянскай краінай. У XII ст. сітуацыя ў краіне вельмі нестабільная, якая паправілася пры каралі *Кануце I Эрыксане* (1168-1199), які заснаваў горад *Стакгольм*. Пасля яго смерці зноў пачалася міжусобная барацьба, якая спынілася ў сярэдзіне XIII ст. У Швецыі з'явілася агульнадзяржаўнае заканадаўства, з'явіліся пасады канцлера, казначэя і судзі. Існавала *рада знаці*, якую складалі магнаты і кіраўнікі мясцовай царквы. У 1252 г. *Стакгольм* атрымаў статус горада. Пачынаючы з 1157 г. шведы наладзілі некалькі крыжовых паходаў у Фінляндыю і здолелі спачатку захапіць яе цэнтральную частку (1249-1250 гг.), а пазней і Заходнюю Карэлію (1291-1300 гг.). Вявалі шведы і з Наўгародскай рэспублікай, але вялікіх поспехаў у гэтым не мелі.

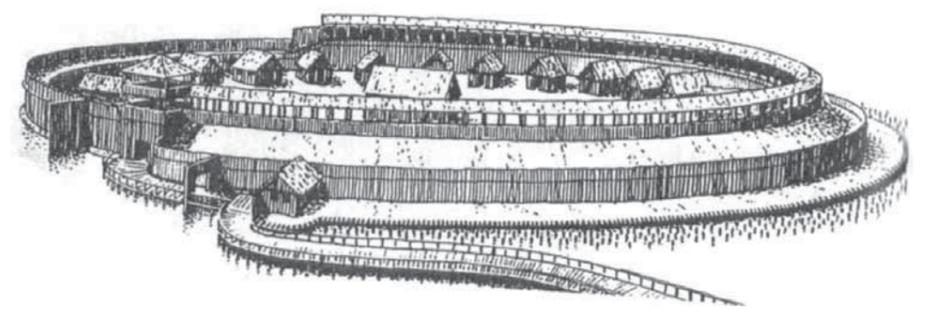
Большую частку насельніцтва Скандынавіі складалі вольныя сяляне, якія трымалі на сваіх плячах амаль усю гаспадарку.

Сяляне таксама мелі ад-

паведную зброю і вявалі як пяхота ў апалчэнні. У XIII ст. з'явіліся рыцары і рыцарская конніца, асабліва ў Даніі. У гэты самы час пачалі актыўна будавацца мураваныя замкі, якія кантралявалі каралеўскія намеснікі (*яры*).

3. Палабскія славяне

Продкі палабскіх славян у V-VII стст. рассяліліся на прасторы ад Эльбы да Одэра, а таксама на тэрыторыі сучаснай заходняй Польшчы. На гэтай тэрыторыі ўтварылася

Гарадзішча абадрытаў Берэн-Любын, XI ст.

п'яць вялікіх славянскіх групаў: *сорбская* (міжрэчча Эльбы і Зале); *абадрыцкая* (Заходні Мекленбург і ўсходні Гальштэйн); *вільчанская* (Мекленбург) група з некалькіх плямёнаў у раёне Шпрэі (Шпрэ) і Гафеля; *лужыцкая* і *одэрская* групы (заходнепольскія плямёны). Іх мовы, палабская і памеранская, разам з іншымі складалі вялікую колькасць славянскіх моваў, што не дайшлі да нашых дзён. Апошнія носьбіты палабскай мовы, якія жылі на ніжняй Эльбе, памерлі яшчэ ў сярэдзіне XVIII ст.

Ад памеранскай моўнай групы захавалася толькі мова *кашубаў*, народа, які цяпер жыве на тэрыторыі Польшчы ў раёне Гданьска і налічвае каля 200 тысяч чалавек.

На тэрыторыі Цэнтра-

льнай Германіі захавалася каля 150 тыс. чалавек, якія гавораць на *сорбскай* (*сербалужыцкай*) мове.

У IX-X стст. палабскія славяне ўжо былі на стады стварэння сваіх дзяржаў (княстваў). Прадстаўнікоў вайскавай арыстакратыі, якія служылі князю на кані, называлі "*віцязямі*". Вольных сялян яны называлі, як і ўсходнія славяне, "*смердамі*". У канцы VIII - пачатку IX ст. яны будуць умацаваныя паселішчы або на пагорках, або каля іх. З усходняга боку ўмацаванні мелі высокія земляныя валы з драўлянымі зрубамі. Ніжнія часткі валоў умацоўваліся камянямі. На тэрыторыі ўмацаванага паселішча жылі князі і дружыннікі, а таксама знаходзіліся язычніцкія святыні.

Палабскія славяне, якія жылі на берагах Балтыйскага мора, былі добрымі мараплаўцамі, і, гэтак сама як вікінгі, займаліся разбоям і пірацтвам. Яны нападалі на нямецкія, дацкія і нават шведскія землі. Былі спробы стварыць і свае незалежныя дзяржавы. Так, лідар племені *бодрычаў Готшалк* (1031-1066) для вайны з немцамі аб'яднаў бодрычаў і люцічаў і стварыў вендскую дзяржаву, дзе пачаў распаўсюджваць хрысціянства і будаваць кляштары. Аднак прыхільнікі язычніцтва паднялі паўстанне і забілі яго.

Падчас другога крыжовага паходу войскі немцаў і датчан напалі на Палаб'е. Герцаг Саксонскі *Генрых Леў* заваяваў землі бодрычаў. *Альбрэхт Мядзведзь* знішчыў рэшткі дзяржавы вендаў і на іх тэ-

арнаментам. Дах і сцены храма былі афарбаваныя чырвонай фарбай. Сцены ўнутры былі аздобленыя арнаментам і завешаныя тканінамі. Слупы аздаблялі рогі жывёл. У сярэдзіне святыні, на мураваным падмурку, стаяў ідал бога Святавіта. Ён нагадваў чалавека, які трымаў у правай руцэ рог для піцця. Святы рог напаяў віном, каб вызначыць ураджай наступнага года. Чым вышэй паднімалася віноў рог, тым большы павінен быў ураджай. На загад дацкага караля Вальдэмара ў 1168 г. храм разбурылі. Да пачатку XIII ст. усё землі палабскіх славян былі заваяваны іх суседзямі.

4. Узнікненне Польскай дзяржавы

У сярэдзіне IX ст. існавала больш за дзесяць польскіх плямёнаў, якія засялялі басейны Віслы і Одэра. Сярод іх былі *паляне, гапляне, памаране, мазаўшане, вісяне і лядзьяне*. Як і паморскія славяне, у IX ст. яны будуць умацаваныя паселішчы. У гэты час найбольшага гаспадарчага развіцця дасягнулі вісяне. Але неўзабаве яны спачатку трапілі ў склад Вялікамарыўскай дзяржавы, а потым, да канца X ст. былі залежнымі ад Чэхіі.

У гэты час на тэрыторыі Вялікапольшчы актыўна развівалася племя палян на чале з князямі з *дынастыі Пястаў*. Паляне пачалі аб'яднанне польскіх плямёнаў у адзіную дзяржаву з адпаведным адміністрацыйным апаратам. Гэтую дзяржаву ўзначаліў князь *Мешка I*, які ў 965 г. ажаніўся з чэш-

рыторыі стварыў *Брандэнбургскае маркграфства*. На месцах знішчаных славянскіх паселішчаў атабарыліся нямецкія каланісты.

Нямецкія біскупы, якія знішчалі храмы і ідалаў заваяваных славян, пакінулі іх апісанні. Таксама захавалася апісанне язычніцкага храма ў паселішчы *Аркона* на востраве Руген, зробленае ў 1208 г. Нямецкія археолагі ў 1921 г. правялі раскопкі рэшткаў храма. Храм быў прысвечаны богу *Святавіту* і стаяў на ўмацаваным гарадзішчы ў паўночнай частцы вострава. У плане гэта быў квадрат, плошчай больш за 20 квадратных метраў. Дах абпіраўся на чатыры калоны, а сцены былі зроблены з вертыкальных плітаў і мелі адзіныя дзверы, аздобленыя разным

Князь Мешка I.

скай князёўнай-хрысціянкай *Добравай*, а ў 966 г. сам прыняў хрысціянства. Гэты год лічаць датай заснавання Польшчы як еўрапейскай хрысціянскай дзяржавы.

(Працяг у наст. нумары.)

Памятныя камяні

Міхал Шымялевіч

У нашым краі, раней і зараз, у зямлі і на паверхні ў значнай колькасці раскіданы камяні рознага памеру - малыя і вельмі вялікія, да некалькіх метраў у аб'ём. Гэтыя вялікія глыбы ў нас выключна гранітныя. Некаторыя з гэтых камяней маюць назву, пра іншых існуюць паданні, на некаторых выбітыя знакі і г.д. Камянеў з надпісамі пазнейшымі за XVII ст. няма, а з больш раннімі надпісамі таксама не шмат. Выбіты на цвёрдым камені нейкі знак можна было жалезнай прыладай, але якаснае, загартаванае жалеза ў нас было рэдкасцю. Аб вядомых мне памятных камянях маю наступную інфармацыю:

Ліда. На Зарэччы (зараз вуліца Вызвалення) на пляцы Ступіновічаў ляжала вялікая глыба старога граніту даўжынёй 4 м, шырынёй 2 м і вышынёй 1,5 м. На паверхні, якую было бачна з зямлі, былі два круглыя паглыбленні з гладкім дном - адно дыяметрам 20 см а другое 25 см, плыбінёй каля 2 см. У 1892 г. майстар па вырабе надмагілляў Баласлаў Хруль разбіў гэтую глыбу на часткі і з адной з іх у сваёй майстэрні вычасіў вялікі помнік у выглядзе дуба. Гэтае арыгінальнае надмагілле з адпаведным надпісам было пастаўлена на магіле ксендза Казіміра Гейдรอยца ў Забалаці. Ніякіх паданняў пра гэты камень не захавалася.

Яма кума. Натуральны дол дыяметрам у некалькі метраў, 0,5 км на захад ад фальварка Бароўка, у лесе маёнтка Заполле, каля дарогі з Ліды да маёнтка Востраў. На дне гэтага дола ляжаць тры камяні: першы - 2x1 м і каля яго другі - 1,5x1 м, а паміж імі трэці - 0,75x0,5 м. Ніякіх знакаў ці слядоў апрацоўкі на гэтых камянях няма. Камяні амаль што цалкам у зямлі. Людзі казалі, што кум з кумой везлі дзіця да хросту і тут, у гэтай яме, паміж імі "нешта адбылося", у выніку чаго, з-за неасцярожнасці яны задушылі дзіця, а пан Бог іх за гэта пакараў - усіх ператварыў у камяні. У цёмную вясеньскую ноч і зараз можна чуць як кумы тут цалуюцца, а дзіця плача.

Бельскія. Вёска за 6 км на захад ад Ліды. Перад 1861 г. вёска Бельскія і суседняя вёска Дайнава з сваімі землямі і падданымі ўваходзіла ў склад маёнтка Дайнава, раней князеў Радзівілаў, потым Рапацкіх, а потым Сангіных. У памятнай кніжцы Віленскай губерні за 1851 г. Адам Кіркор надрукаваў артыкул пад загалоўкам "Сляды Дайнаўскага замка", напісаны ім пад уплывам памылковай інфармацыі Тэадора Нарбута аб Дайнаўскім княстве (Dzieje, S. 70.). У гэтым артыкуле аўтар апісвае быццам сляды зруйнаванага замка і ўгадвае пра вялікі камень, на якім, згодна з паданнем, каралі смерцю злчынцаў: "Камень гэты да гэтага часу ўсімі называецца *"Кабыла"*, ён знаходзіўся на пляцы перад замкам. Камень *"Кабыла"* ёсць глыба граніту памерамі каля 2 метраў і ляжыць на зямлі вёсцы Бельскія на левым баку дарогі з Ліды да вёскі Заполле, за некалькіх сотнях метраў ад гасцінца з Крупава да Мыто. Ніякіх знакаў на ім няма. Магчыма, у стараы часы каля камяня адбываўся так званы копны суд (нешта нахштальт суда Лінча), і пасля таго як грамадой выносіўся вы-

рак па справе, злчынца тут на месцы каралі.

Бенькавічы. Ваколіца ў Жырмунскай гміне за 12 км на паўночны захад ад Ліды. На перакрываючым вясковых дарог з вёскі Наркуны да вёскі Рэксці і ад фальварка Бычкоўшчына да Аполіна, ляжыць, амаль што цалкам у зямлі глыба старога граніту. 30 гадоў таму, калі мне яе паказаў тутэйшы шляхціц, с.п. Пётр Бянкевіч, камень гэты быў цэлы. У 1934 г. знайшоў каля камяня выкапаны дол і трэцяя частка яго аказалася адбітая кімсьці з тутэйшых хцівых варвараў. На бачанай з зямлі паверхні камяня маюцца тры круглыя паглыбленні дыяметрам 20 см і глыбінёй 2 см. Згодна з легендай, калісьці на гэтым камені абедраў кароль. Раней камень меў назву, але назва не захавалася.

Пры гасцінцы з Крупава на Жырмуны перад вайной бачыў два вялікія камяні са значнымі круглымі паглыбленнямі, не надта глыбокімі. У часе пабудовы шашы Вільня - Ліда гэтыя камяні разбіты на жвір.

Гоманічы ці Абманічы ці Гутна, вёска за 4 км на паўночны ўсход ад Ліды. Пры дарозе з Ліды на Брындзянты, у дзяржаўным лесе ляжыць каменная глыба 2,5 м даўжынёй і 1,5 метра шырынёй з натуральным паглыбленнем на некалькі літраў вады на версе, якая пасля дажджу тут звычайна знаходзіцца. Камень мае назву "Гоманава чарка" і "Чортавая чарка". Паданне расказвае, што ў гэтай мясцовасці жыві калісьці селянін Гоман, бедны п'яніца. Не маючы за што купіць гарэлкі, спаткаў на Абманіцкай грэблі д'ябла і прадаў яму сваю душу за цудоўную чарку, з якой гарэлка ніколі не ўбывала. Д'ябал тую чарку ў выглядзе вялікага камяня, відочна, прынёс Гоману, і яна была настолькі вялікай, што бедны п'яніца насэрбаўшыся з яе гарэлкі, адразу памёр. І ёсць адзін дзень у год, калі ў гэтай цудоўнай чарцы знаходзіцца не вада, а сапраўдная гарэлка, але гэты дзень ніхто не змог дапільнаваць, бо заўжды знаходзілася нейкая перашкода.

Няеч. Вёска за 7 км на ўсход ад Ліды. Нарбут (Dzieje, II, S. 196.), падаючы фізічна-геаграфічнае апісанне літоўскай зямлі, напісаў наступнае: *"За Лідай, на тэрыторыі Дубровенскага староства, ёсць велічэзная глыба граніту, да 400 кубічных футу"*. Гэты камень ляжаў у невялікай упадзіне, так званай "Кудры" па левым баку дарогі з Ліды на Ліпнішкі. Расказвалі, што яго здалёк неўдзябал у Дуброўню, каб забіць біскупа, які там жыў, але пасля поўначы на Дакудаўскім балоце пацуў спева пеўня, страціў сілу і камень выпаў з яго кіпцюроў. На камені было зроблена некалькі вялікіх веерападобных драпінаў якія ўважалі за след кіпцюроў д'ябла. Не магу сказаць, ці гэта арыгінальнае паданне, ці паўстала пад уплывам легенды "Камень у Альгінях" Ігната Ходзькі. Пад гэтым каменем аматары неаднаразова шукалі скарб - французскай касы з 1812 г. Пасля парцэляцый і камацый зямлі маёнтка Косаўшчына месца, на якім быў гэты камень, патрапіла ў рукі хцівага на грошы гаспадара, і ён разбіў і прадаў камень на будаўнічыя матэрыялы яшчэ перад 1915 г.

Трацякоўцы. Вёска і фальварак за 5 км на поўдзень

ад Ліды, за 0,5 км ад фальварка Трацякоўцы, у лесе каля дарогі на Ліду ляжыць дастаткова вялікі камень з выбітым на ім надпісам: *"1665 г. Тут спачывае ўладальнік Астроўлі Канстанцін Калясініскі"*. Але пад уплывам атмасферных уплываў паверхня камяня выкрашылася, і дата *"1665 г."* ужо досыць не выразная, і магчыма, трэцяй лічбай была выбіта не "6", а "7", а можа і "8". Маю ў руках арыгінальны дакумент, які сведчыць, што Крыштаф Наркевіч Ёдка і яго жонка Ефрасіня Палонская, землеўладальнікі Лідскага павета, 25 сакавіка 1666 г. прадалі свой фальварак Астроўля Трацякоўска, ... Канстанціну Паўлавічу Калясінскаму ... і жонцы яго ўршулі Хражанойскай за 2 000 копей грошаў. У межаванні Трацякоўцаў, складзеным 30 верасня 1667 г. пазначана: *"Гэты маёнтак і сяло з падданымі і зэтага маёнтка мае назву Трацякоўцы ў Лідскім павеце, ляжыць над ракой Астроўля"*. У дакументах элекцыі караля Яна Сабескага 1674 г. сяргод выбарцаў ад Лідскага павета фігуруе "Канстанты Дзмітравіч Калясініскі, каморнік лідскі" (Vol. Leg. V. (1860 г.); 150.). Пра гэты камень апавядаюць, што пад ім схаваны скарб, што гэты камень час ад часу ператвараецца ў жывога барана, і гэтага барана неаднаразова бачылі на Трацякоўскай грэблі. І калі хто хацеў гэтага барана, які ляжаў са звязанымі нагамі, падняць і палажыць сабе ў воз ці, калі ногі не былі звязаны, злапаць яго, дык пры дотыку да барана, той знікаў, часам пры гэтым выпускаючы снапы іскры, і чуўся дзіўны смех д'ябла, які шчыўся, калі яму ўдавалася ашукаць хрышчонога чалавека. Гэты камень наваў ўладальнікам фальварка Трацякоўшчына як помнік мінулага і адначасова помнік па продку.

Збяны. Вёска і царква на правым беразе Нёмана, 6 км на паўднёвы захад ад маёнтка Беліца. На паўночны захад ад Збяня, каля дарогі на Парэчча, знаходзіцца тры камяні, якія стаяць за некалькі крокаў адзін ад другога. З іх адзін камень выступае над зямлёй на 1 м, другі на 1,5 м, трэці ледзь бачны. На плоскай паверхні "Кудры" па левым баку дарогі з Ліды на Ліпнішкі. Расказвалі, што яго здалёк неўдзябал у Дуброўню, каб забіць біскупа, які там жыў, але пасля поўначы на Дакудаўскім балоце пацуў спева пеўня, страціў сілу і камень выпаў з яго кіпцюроў. На камені было зроблена некалькі вялікіх веерападобных драпінаў якія ўважалі за след кіпцюроў д'ябла. Не магу сказаць, ці гэта арыгінальнае паданне, ці паўстала пад уплывам легенды "Камень у Альгінях" Ігната Ходзькі. Пад гэтым каменем аматары неаднаразова шукалі скарб - французскай касы з 1812 г. Пасля парцэляцый і камацый зямлі маёнтка Косаўшчына месца, на якім быў гэты камень, патрапіла ў рукі хцівага на грошы гаспадара, і ён разбіў і прадаў камень на будаўнічыя матэрыялы яшчэ перад 1915 г.

Мееры. Вёска ў Ваверскай гміне, 18 км на паўднёвы захад ад Ліды. Тэадор Нарбут у дадатках да Т. VIII Dziejow Narodu Litewskiego (1840 г.) надрукаваў артыкул "Пра басму", у якім піша, што "басма часцей мае выгляд ступні чалавека". Аўтар артыкула апавядае далей, як вывучаючы значэнне басмы, прыйшоў да разумення, які ён мяркуе, іншай загадкай: *"Гэтае назіранне пры-*

*яло мяне да тлумачэння знакаў чалавечай ступні, выбітых на камянях, якія ёсць у павеце Гарадзенскім, Лідскім і Ашмянскім. Два такія камяні, знаходзяцца ў добра вядомых месцах. Адзін у Лідскім павеце, Ваверскай парафіі, у маёнтку Юзафа Шышкі, каля вёскі Мееры: ступня на камені там выразная і дакладна выбітая. Сяляне ўважаюць яе за ступню Маці Божай і прызыччаліся да яе ўшанавання. Другі камень у павеце Ашмянскім, каля дарогі з Трабаў да Гальшанаў, каля карчмы. Называецца той камень "След чорта", такую ж назву мае і карчма. ... Пра камень у Гарадзенскім павеце кажуць, што ён ляжыць над ракой Котрай, на левым беразе, недалёка Бершчы: Нарбут лічыў, што "манголы распаўсюдзілі над Славяншчынай Рускай сваё панаванне, якое як раз даходзіла да таго месца, дзе ляжаў той камень з адбіткам ступні, яны клалі на іх свае знакі - выявы Басмы". Апісанне камяня ў Мееры а "Следа чорта" Нарбут падаў таксама ў іншай працы (Pomniejszy pisma historyczne, 1856. 219 i 220.) прытым аб першым з іх дадаў: *"Даждавая вада, якая збіраецца ў тэтых паглыбленні, лічыцца саючай для вачэй"*. Не падзяляючы меркавання Нарбута аб значэнні камянеў з знакам чалавечай ступні, падаю гэтыя цытаты з рэдкіх зараз кніг адзіна з мэтай папулярызавання рознабаковых ведаў пра нашу зямлю.*

Вёска Мееры складаецца з двух частак - усходняй, якая называецца Мілевічамі і заходняй, вядомай пад назвай Мееры. Камень, пра які ідзе размова, ляжыць за 0,25 км на паўднёвы ўсход ад вёскі Мілевічы і за некалькі дзясяткаў метраў на поўдзень ад гасцінца Мыто - Паперня, на невялікім пагорку, які парос рэдкімі соснамі. Згодна з выкананым пераездам зямлі гэтае месца знаходзіцца на зямлі Мацея Чыжыка. Даўгаваты стары камень няправільнай формы, памерам 70x50x40 см не мае ніякіх слядоў апрацоўкі, бачны на ім толькі два, а можа, тры выдзеленыя крыжыкі. Пры канцы камяня, на яго нахільнай паверхні знаходзіцца выразнае, як быццам натуральнае паглыбленне, якое мае падабенства з следам глыбока ўціснутай ступні 12-ці гадовай дзяўчыны, даўжынёй 16 см, шырынёй 5-6 см і глыбінёй да 3 см. Магчыма, калісьці камень парушылі з месца, бо след ступні знаходзіцца на бакавой паверхні і вада ў ім утрымлівацца не можа. 10 траўня 1936 г. купка дзяцей, якія бавіліся на вуліцы вёскі, у адказ на маю просьбу паказаць камень са следам Маці Божай, з задавальненнем правялі мяне на месца. Тут я убачыў, што зямля каля камяня чыста падмецена і пасыпана белым пяском, а сам камень атачоны вялікім вяжком з дзеразы і ўплеченымі кветкамі палыну. На маё пытанне дзеці адказалі, што камень гэты абмятаюць і ўпрыгожваюць кветкамі вясковых дзяўчат. А паважнае стаўленне да камяня ў вясковага людю, па словах Нарбута, мае ўжо не адно стагоддзе і захавалася да

нашага часу.

Па старажытнай юрыдычна-земляробчай тэрміналогіі адзінкі зямлі называліся слядамі. Тэрмін "след" спатыкаем і на нашых тэрыторыях у другой палове XV ст.: *"Гладку в Радуни Кроовустов след"* (Літ. Метр., кн. III, запіс., С. 72.) і каля 1524 г. у Астрынскім павеце - два сляды наданы Шымку Мацкавічу (М. Любавский. Област. дел., С. 451.) і г.д. Маю дакументы - прывілеі Яна з княжатаў літоўскіх, біскупа віленскага, 1538 г. і позову 1743 г. Гэтыя дакументы сведчаць, што старажытныя касцёлы ў Вялікай Ваверцы ці Студзянцы, а таксама ў Дылеве ці Малой Ваверцы ад паловы XV ст. мелі шматлікія наданні землямі і людзьмі, якія ў 1571 г. перайшлі разам з касцёламі да вызнання евангеліцка-рэформатарскага, а потым былі толькі часткова вернуты, пасля вяртання ў рыма-каталіцкае вызнанне, праз шматлікія і шматгадовыя судовыя працэсы. У выніку праведзенай пры канцы XVI ст. вольнай рэформы, паўсталі ў гэтай мясцовасці новыя вёскі, а старажытныя назвы зямельных надзелаў зніклі і зараз немагчыма ўжо зразумець, якія землі мелі касцёлы і як тая зямля называлася. Адважуся прапанаваць ідэю, што пэўныя землі, якія належалі да пэўнага касцёла, ці нават да алтара Маці Божай, маглі мець назву "След Маці Божай", а камень, з паглыбленнем, падобным, на след патрапіў сюды выпадкова ці надварот, адмыслова быў тут пакладзены ў якасці доказу не толькі юрыдычнага, а і маральнага, што гэтая зямля ёсць уласнасцю не "ерэтыкоў кальвіністаў", а Маці Божай.

Таболічы. Вёска за 2 км на ўсход ад мястэчка Сабакінцы. Слаўны археолаг Вандалін Шукевіч (Szkie z Archeologii przedhistorycznej Litwy. Wilno, S. 33.) падаў такую інфармацыю пра камень: *"Адзін з іх стайць наблізу ад вёсак Казлы і Таболічы, Забалацкай гміны ў Лідскім павеце, уздымаецца над паверхню на 1,35 м. Ёсць гэта недрэзаны камень ў форме пераўзгорнай піраміды, каля камяня, паверхня зямлі забрукавана оробнымі камячыкамі. Другі такога киталету і такога ж памеру камень, ляжыць каля першага. Народнае паданне кажа, што "нарочных ператварылі ў камяні ўганеваныя бацькі, бо маладыя хачелі ажаніцца насуперак іх волі"*. Не меў магчымасці адшукаць і пабачыць гэтыя камяні. Дапушчаю, што і сам аўтар гэтых камянеў не бачыў, бо падаў месца знаходжання іх надта невыразна. Вёска Таболічы заўсёды была ў гміне Сабакінцы, а не Забалаць, а ў Забалацкай гміне ёсць вёска Казляны а не Казлы за 7 км ад Таболічаў, і таму вызначэнне *"наблізу ад вёсак Казлы і Таболічы"* ёсць вельмі цямняным.

Вежанцы. Вёска за 10 км на паўночны захад ад мястэчка Эйшышкі. Святой памяці Вандалін Шукевіч даў наступную інфармацыю пра камень, які знаходзіцца над берагам ракі Вярсокі, якая ўпадае ў раку Мерач, паміж вёскамі Юршышкі, Друскенікі, Зубішкі і Вежанцы. Гэта ёсць глыба дроб-

на-зярністага граніту. Верхняя частка камяня плоская, не роўная. На ёй маюцца два круглыя паглыбленні (місы), старанна выбітыя і адшліфаваныя. З тых місак - як кажа паданне - падчас палявання на берагах Вярсокі хацеў пад'есці нейкі кароль. Гэтага камяня я асабіста не бачыў. Месцазнаходжанне яго акрэслена *"паміж вёскамі Юршышкі, Друскенікі, Зубішкі і Вежанцы"*, што не надта дакладна.

Дапускаю, што на такіх камянях і іншым камяням некалі расціралі зерне на муку і круглыя, адшліфаваныя паглыбленні паўсталі ад такой шматгадовай працы. А калі на такім камені працавалі некалькі асоб, дык паўсталі некалькі місападобных паглыбленняў.

Вынаходніцтва ручных млынкоў адбылося ў пазнейшыя часы, бо для вырабу такіх млынкоў з цвёрдага камяню патрэбны былі не толькі навыкі выплаўкі жалеза з руды, але і загартоўкі сталі.

Палецкішкі. Вёска за 10 км на захад ад Воранава. 40 гадоў таму чуў апаবাদанне, што пры дарозе з Гародна да Палецкішак знаходзілася група камянеў, падобна, груба абчасаных, якія былі падобны на сапраўднае вяселле. На некаторых камянях былі значныя косы, чым і адрозніваліся каменныя кабаты. Паданне расказвала, што гэтае вяселле было кімсьці заклята і ператварылася ў камяні. Ніколі не меў магчымасці даведацца, ці існуе яшчэ гэтая група, і дзе дакладна яна знаходзіцца.

Апрача гэтых камянеў, нам былі вядомы яшчэ камяні:

Пры маёнтку **Капцюжы**, каля ваколіцы Навакунцы ў гміне Эйшышкі. Яны зараз знішчаны.

Камень з датай "1724" пры дарозе з маёнтка **Дворышча** да дварышчанскай капліцы ў Жырмунскай гміне.

Вялікі камень з выбітым крыжам на скрыжаванні даўніх дарог да Кравава і ў Крым - паміж Шчучынам і Ражанкай.

Цэлая група камянеў з невядомымі знакамі ў мясцовасці **Бамбізаўшчына** каля Касцянева ў Васілішскай гміне.

Усе гэтыя камяні - невялікая частка ўсіх памятных камянеў на Лідчыне. Амаль што кожная вёска мае камень з назвай, легендай, апавяданнем, на якім ёсць нейкія невядомыя знакі, ці сам ён мае дзіўную форму. Шмат тых камянеў ужо знаходзіцца ў фундаментах касцёлаў ці іншых мураваных гмахоў, шмат разбіта, шмат пераблена ў надмагіллі, жорны да млыноў ці блокі для будоўлі мастоў і г.д.

Працэс знішчэння гэтых цікавых помнікаў нашай даўніны ідзе безупынна і зараз. Хацелася б уратаваць ад знішчэння хоць бы тыя з іх, якія дажылі да нашых часоў. Таму звяртаюся да гарачым заклікам да нашых шанюных чытачоў, каб збіралі інфармацыю аб памятных камянях, а можа і паправілі напісанае ў гэтым артыкуле, а лепш, каб напісалі пра невядомыя яшчэ камяні на якіх выбіты нейкія знакі, якія маюць назвы ці пра якіх расказваюць паданні. Такую інфармацыю, трэба накіроўваць па адрасу рэдакцыі "Лідскай Зямлі" у Лідзе, вул. Замаквая, 4.

Пераклад
Леаніда Лаўрэша.

Фінальныя акорды "Лідскага падворка"

У гэтыя дні на Лідчыне праходзіць завяршальны этап раённага агляду-конкурсу канцэртных праграм "Лідскі падворак". Лепшыя з лепшых сваіх канцэртаў далі артысты філіялаў ДУ "Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці" - "Ёдкаўскі Дом культуры", "Ходараўскі Дом культуры", "Ганчарскі Дом культуры", "Крупаўскі Дом культуры" і "Гудскі цэнтр творчасці і вольнага часу".

Гэтыя выхадныя дні, насычаныя творчым узнёсам, уразілі шматлікіх глядачоў аграгарадкоў Лідскага раёна. Да ўдзелу ў традыцыйным аглядзе-конкурсе клубныя ўстановы падрыхтавалі яркавыя канцэртныя праграмы: "Добры дзень, суседзі!", "Ходараўскія вячоркі", "Ударым песнямі і смехам па нашых жыццёвых агрэхх", "Сузор'е талентаў" і "Творчая капель".

Увогуле, справядзачныя праграмы былі настолькі адточаны і адшліфаваны, што нават самае строгае журы не змагло б знайсці ў іх ні малейшай заганы. Музыкальнае афармленне, рэжысура, трапна ўпрыгожаныя залы, з густам прыбраныя артысты і, канешне ж, сцэнічнае майстэрства, талент выканаўцаў дапамаглі зрабіць канцэртныя праграмы незабыўнымі.

Арганізатары канцэртных праграм задзейнічалі больш за сто ўдзельнікаў. Трэба аддаць належнае, самадзейных артыстаў у а.г. Ёдкі, Ходараўцы, Ганчары, Крупава і Гуды нямае. Журы прыемна здзівілі і ўразілі выступы фальклорнай вакальнай групы "Вясёлуха", сольных спеваў "Мелодыка" і "Званочкі", дзіцячага аматарскага аб'яднання "Пакаленне нэкс" (філіял "Ёдкаўскі ДК"), жаночай вакальнай групы "Медуница", дзіцячага аматарскага аб'яднання "Суквецце" (філіял "Ходараўскі ДК"), сольных спеваў "Світанак", жаночай вакальнай групы "Надзея", тэатра мініяцюр "Балагур", аматарскага аб'яднання

"Сяляначка" (філіял "Ганчарскі ДК"), гуртка сольных спеваў "Язміні" (філіял "Крупаўскі ДК"), ВІА "Постфактум", жаночай вакальнай групы "Чараўніцы" (філіял "Гудскі ЦТ і ВЧ"). Асабліва ж парадавалі глядачоў дзіцячыя калектывы "Вясёлых жаўранчкі", ансамбль народнай музыкі "Вясёлка", ВІА "Равеснік", вакальная група "Зорачка" (філіял "Гудскі ЦТ і ВЧ"). Бацькі юных артыстаў з задавальненнем наведваюць канцэртныя праграмы клубных устаноў раёна, у якіх прымаюць удзел іхнія таленавітыя дзеткі.

Прыемныя ўражанні ва

ўсіх прысутных засталіся і ад выступленняў маладых выканаўцаў: Кацярыны Дайнэкі, Аляксандра Маляўкі, Ангеліны Каршун, Дар'і і Валерыі Жук, Карыны Грынько, Маргарыты Карапеця, Анастасіі Богдан, Ліяны Казлоўскай, Анастасіі Бальцэвіч, Аксаны Марцінкевіч, а таксама Аляксандра Казлоўскага. Кожнае выступленне самадзейных артыстаў суправаджалася дружнымі апладысмантамі. Адным наведваюць канцэртныя праграмы клубных устаноў раёна, у якіх прымаюць удзел іхнія таленавітыя дзеткі.

лаў. Увогуле, творчыя справядзачы ўдаліся і, сапраўды, пакінулі ў сэрцах глядачоў самыя цёплыя ўражанні і падаравалі добры настрой на наступныя рабочы тыдзень.

В.Р. Троцкая,
вядучы метадыст
адызела метадычнай і
культурна-масавай
работы ДУ "Лідскі раённы
цэнтр культуры і народнай
творчасці".

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п.с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Паездка на малую радзіму мастака Алеся Цыркунова

Плённа правёў час на сваёй малой радзіме - Жлобіншчыне - беларускі мастак Алясей Цыркуноў. 22 сакавіка ён пабываў у Мормальскай школе, дзе сустрэўся з вучнямі і настаўнікамі. Тэмай яго гутаркі стаў лёс ураджэнца Мормалі, выпускніка мясцовай школы беларускага пісьменніка, гісторыкі літаратуры Уладзіміра Содалы (1937 - 2015). Алясей Іванавіч заклікаў мормальцаў берагчы родную мову, не цурацца яе, шанаваць сваю Радзіму, як гэта рабіў Уладзімір Содала. А яшчэ мастак падараваў школе матэрыялы, якія тычацца жыцця і творчасці пісьменніка, у тым ліку аўдыязапісы сустрэч Уладзіміра Содалы з чытачамі і ягоныя кнігі з шчырымі пажаданнямі мормальцаў ад жонкі творцы - Клары Барысаўны.

На другі дзень Алясей Цыркуноў прыняў удзел у вечарыне памяці яшчэ аднаго

знакамітага ўраджэнца Жлобіншчыны - паэта, пісьменніка і перакладчыка Хведара Жычкі (1927 - 2007), якому 20 сакавіка споўнілася 90 гадоў. Мерапрыемства ладзілася ў сценах цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Н.К. Крупскай. У канцы вечарыны Алясей Іванавіч падараваў установе копію

свайго плаката "Радавод Полацкіх і Вялікіх Беларускіх (Літоўскіх) князёў".

Мікалай Шуканаў,
князьнец, г. Жлобін.

На здымках: Алясей Цыркуноў у Мормальскай школе; у момант перадачы плаката ЦРБ імя Н.К. Крупскай. Фота аўтара.

Невядомая старонка нашай гісторыі

Атрымаў у падарунак цікавую кнігу "Барацьба за маладое пакаленне Заходняй Беларусі і праўрадавы маладзёжны рух (1926-1939 г.г.)", якую напісаў Крывуць Віталій Іванавіч, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, навуковец.

Віталій Іванавіч нарадзіўся 6 студзеня 1973 года. У 1999 годзе скончыў Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка.

Працаваў настаўнікам гісторыі. У 2005 годзе абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму "Маладзёжныя арганізацыі на тэрыторыі Заходняй Беларусі (1929-1939)".

3 верасня 2006 года працуе ў Баранавіцкім дзяржаўным універсітэце на кафе-

дры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін.

Сфера навуковых інтарэсаў даследчыка - гісторыя Заходняй Беларусі 1920-1930 г.г. Кніга выйшла ў выдавецтве "Баранавічы РВА БарДУ" у 2013 годзе. Манаграфія мае наклад 110 асобнікаў. У ёй раскрываюцца, ідэалогія праўрадавага маладзёжнага руху і яго канкурэнтаў, а таксама асноўныя кірункі дзейнасці кіраўнічых колаў П Рэчы Паспалітай і падначаленых ім маладзёжных арганізацый сярод маладога пакалення Заходняй Беларусі.

Манаграфія каштуе 15 новых рублёў і разлічана на

вучоных, выкладчыкаў, студэнтаў і ўсіх, хто цікавіцца найноўшай гісторыяй Беларусі.

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры,
журналіст фрылансер

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 3.04.2017 г. у 17.00. Замова № 680.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Копія падпіскі: 1 мес. - 1,24 руб., 3 мес. - 3,72 руб.

Копія у розніцу: па дамоўленасці.